

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุป

การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ของการศึกษา คือ การปรับเปลี่ยนการทอผ้าและ ลวดลายบนผ้าทอชาวลัวะ รวมทั้งปัจจัยที่เกี่ยวข้องและมีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนผ้าทอ บ้านเฮาะ ต.ปางหินฝน อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่ โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นสตรีลัวะ ผู้ทอผ้าและการเก็บข้อมูลจาก ผู้อาวุโสและชาวบ้านบ้านเฮาะ เป็นหมู่บ้านที่มีสตรีลัวะทอผ้าไว้ใช้ในครัวเรือน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์และการ สังเกต ใช้ถามผู้อาวุโส สตรีที่ทอผ้าและร้านจำหน่ายผ้าทอในอำเภอแม่แจ่ม

จากนั้นจึงนำข้อมูลที่วิเคราะห์ได้ทั้งหมด มาสังเคราะห์เป็นภาพรวมของรูปแบบการ ปรับเปลี่ยนลวดลายบนผืนผ้า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนลวดลาย ซึ่งพอสรุปจากการศึกษา ครั้งนี้ดังต่อไปนี้

ในเทือกเขาระหว่างอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ กับอำเภอแม่สะเรียง จังหวัด แม่ฮ่องสอน มีชาวเขาชนเผ่าลัวะที่ยังคงอาศัยบนภูเขาที่ห่างไกลความเจริญ ดำเนินวิถีชีวิตแบบ ธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ มีการเปลี่ยนแปลงบ้างตามสภาพการติดต่อกับสังคมภายนอก แต่สิ่ง ที่ยังคงยึดถือปฏิบัติเพื่อให้ชีวิตอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน นั่นคือ การถือ “ฮีด” หรือจารีตประเพณีที่ต้อง มีการเลี้ยงผีต่างๆ ผีที่สำคัญที่ยังคงมีพิธีกรรมเลี้ยงผี ได้แก่ ผีลาดหรือผีอารักษ์ ซึ่งชาวเขาเผ่า ลัวะ ถือว่าเป็นผีที่รักษาหมู่บ้าน จะมีการเซ่นไหว้ในราวเดือน 8 หรือเดือน 9 ผีมิตรบ้านหรือผีประจำ หมู่บ้านจะมีการเลี้ยงผีพร้อมกันทุกหลังคาบ้านในเดือน 9 ผีเอือนหรือผีปู่ย่าแต่ละครอบครัวจะทำ เป็นหิ้งไว้ในห้องนอน เจ้าของบ้านจะมีพิธีกรรมเลี้ยงผีพร้อมกันในวันปีใหม่ของทุกปี “ลัวะ” เป็น กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีการจัดองค์กรทางสังคม มีเศรษฐกิจ การเมือง มีความเชื่อ มีวัฒนธรรมและสังคม ของตนเอง ชนเผ่าลัวะจะอาศัยอยู่บนภูเขาสูงที่มักจะเป็นเขตต้นน้ำ ทางฝั่งตะวันตกของยอดดอย อินทนนท์ ในเขตอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ อำเภอแม่สะเรียงและอำเภอแม่ลาน้อย จังหวัด แม่ฮ่องสอน นอกจากนั้นจะกระจายอยู่ตามยอดเขาสูงในเขต จังหวัดเชียงราย จังหวัดน่าน และยัง พบอีกหลายหมู่บ้านในเขต อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

การตั้งถิ่นฐานของชาวเขาเผ่าลัวะนั้นจะให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมบนภูเขาสูง ทางน้ำไหลตามไหล่เขา ที่เป็นคติความเชื่อที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ อันอาจได้รับอิทธิพล

มาจากจีนในยุคแรกๆ นอกจากคติความเชื่อ ที่สัมพันธ์กับการตั้งถิ่นฐานในสภาพแวดล้อมที่เป็นเขาล้อมรอบและมีธารน้ำไหลแล้ว ประวัติศาสตร์ของชุมชนลัวะยังมีความสำคัญต่อการสร้างรูปแบบและกรอบกำหนดในการทอผ้า

อภิปรายผล

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาถึงการปรับเปลี่ยนการทอผ้าและลวดลายบนผ้าทอชาวลัวะบ้านเฮาที่ปรับเปลี่ยนไป รวมทั้งศึกษาถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องและอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนดังกล่าว ซึ่งผลการวิเคราะห์ในเชิงบรรยายดังต่อไปนี้

ในอดีตการทอผ้าของชาวลัวะเป็นการทอไว้ใช้เอง ลวดลายผ้าทอจะมีลวดลายที่สวยงามแปลกตากว่าผ้าทอของชนเผ่าอื่นๆ กรรมวิธีการมัดย้อมของชาวลัวะตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันนั้นเป็นการมัดย้อมผ้าฝ้ายและเป็นการมัดย้อมตามเส้นด้ายยืน ย้อมด้วยสีธรรมชาติ ซึ่งมีลวดลายคล้ายสายน้ำไหลอย่างเป็นธรรมชาติสวยงาม ซึ่งต้องใช้เวลา ใช้ความประณีตในการทอสูง สตรีลัวะจะสวมเสื้อแขนสั้นด้วยด้ายสีอย่างประณีต ตัวเสื้อทำจากผ้าทอที่มาเย็บต่อเป็นผืนเดียวกัน ส่วนผ้าซิ่นที่มีลวดลายสีดำสลับขาว ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชาวลัวะที่นิยมใช้มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ชุดประจำเผ่าที่สตรีชาวลัวะจะต้องทอไว้ใช้ทุกครัวเรือน เพื่อใช้ในการสวมใส่ออกไปทำไร่ทำสวนและใช้สวมใส่ในโอกาสพิเศษ เช่น การเลี้ยงผีประหมู่บ้าน การแต่งงาน การขึ้นบ้านใหม่ จะเห็นได้ว่าผ้าซิ่นที่สตรีชาวลัวะสวมใส่มักจะมีหน้าแคบและสั้นแค่ครึ่งน่อง มีผ้าสีดำพันน่องไว้ มีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของเผ่าที่เรียกว่า ลายคาดลัวะ ที่สะกิดลายได้อย่างสวยงาม สวมเสื้อสีขาว มีพวงลูกปัดสีแดงคล้องอยู่ที่คอเป็นเอกลักษณ์ของสตรีชาวลัวะ ซึ่งเสื้อผ้าที่สตรีชาวลัวะสวมใส่นั้นล้วนแล้วแต่เป็นฝีมือการทอผ้าของตนเอง สาเหตุที่ผ้าทอลัวะออกมาหน้าแคบ แม้อายุตุ๋กให้เหตุผลว่า เพราะการทอแบบเก๋มีพื้นที่ในการทอที่จำกัดคือผู้ทอมักจะทอกับประตูทางเข้าห้องนอน บางทีความกว้างจึงออกมาเท่าความกว้างของประตูห้องนอนของตนเอง

โดยการทอผ้านั้นจะมีส่วนสัมพันธ์กับสภาพทางภูมิศาสตร์ การตั้งถิ่นฐาน เชื้อชาติ ตลอดจนเกี่ยวข้องกับเรื่องของระบบความเชื่อ ขนบประเพณี ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการดำรงชีวิตของแต่ละชนเผ่า เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบ และเป็นข้อกำหนดในการเลือกใช้วัสดุ การออกแบบลวดลายและสีสันของผ้าทอ เพื่อให้ใช้ได้เหมาะสมสอดคล้องกับอุดมการณ์พื้นฐานของการดำรงชีวิตในแต่ละชนเผ่าตนเอง

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องและมีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนลวดลายบนพื้นผ้าของชาวลัวะ

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงปรับเปลี่ยนการทอผ้าและลวดลายบนผ้าทอของชาวลัวะที่ปรับเปลี่ยนไปรวมทั้งศึกษาถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องและมีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนจากการศึกษาพบว่า สตรีลัวะผู้ทอจะมีวัฒนธรรมการทอผ้าในด้านเศรษฐกิจที่คล้ายคลึงกัน โดยทั่วไปซึ่งจำแนกเป็นด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม ในด้านเศรษฐกิจนั้น ในอดีตครอบครัวจะประกอบอาชีพทางเกษตรแบบวิถีชีวิตทั่วไปซึ่งมีรายได้ไม่แน่นอน การดำรงชีวิตเป็นแบบสังคมเกษตรดั้งเดิม เมื่อมีเวลาว่างจากการทำไร่ทำนา ก็จะทอผ้าไว้ใช้สำหรับบุคคลในครอบครัวเพื่อใช้ในโอกาสต่าง ๆ เป็นของกำนัลแก่ผู้ที่รักใคร่นับถือ หรือสำหรับแลกเปลี่ยนกับสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็น และทอเพื่อใช้เป็นเครื่องนุ่งห่มสำหรับสวมใส่ไปใส่ในงานตาม ต่อเมื่อมีผู้พบเห็นเกิดความชอบใจในผ้าทอของชาวลัวะ ที่เป็นเอกลักษณ์ จึงซื้อไปใช้ ทำให้การดำรงชีวิตในสังคมชาวลัวะเปลี่ยนแปลงไป จากการทอผ้าเพื่อเก็บไว้ใช้เองหรือแลกเปลี่ยนกับสิ่งของ จึงเริ่มมีการแลกเปลี่ยนกับเงินตรา ต่อมาจึงมีการซื้อขายกันมากขึ้น ฐานะทางเศรษฐกิจจึงเปลี่ยนแปลงไป ส่วนในด้านสังคมพบว่า สตรีลัวะที่ทอผ้า มีความมุ่งมั่นต่อความสำเร็จมากขึ้น และครอบครัวชุมชนจะมีอิทธิพล ในการส่งเสริมและสนับสนุน ให้สตรีชาวลัวะได้เรียนรู้เกี่ยวกับผ้าทอมือทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเฉพาะครอบครัวนั้นจะมีค่านิยมปลูกฝังสืบต่อกันมาว่า การดูแลเรื่องเครื่องนุ่งห่มของครอบครัวเป็นหน้าที่ของผู้หญิงที่เป็นแม่บ้าน ดังนั้นแต่ละครอบครัวจึงต้องเตรียมตัวและฝึกฝนลูกสาวให้มีความรักและสนใจในการทอผ้าจนเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน สามารถที่จะทอผ้าใช้เองได้ สำหรับชุมชนนั้นนับว่ามีส่วนสนับสนุนและกระตุ้นให้สตรีลัวะต้องเรียนรู้เรื่องการทอผ้าโดยวัฒนธรรมประเพณีของชนเผ่าลัวะการทอผ้าจึงเป็นกระบวนการจัดเกลาทางสังคมของ สตรีชาวลัวะ

ในด้านการปรับตัวในการทอผ้าลัวะนั้น จะเริ่มต้นที่การเรียนรู้เรื่องการทอผ้าซึ่งมีกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นไปตามธรรมชาติเป็นการถ่ายทอดแบบมุขปาฐะ และเป็นวิถีชีวิตที่ไม่มีหลักสูตรตายตัว ไม่มีกำหนดเวลาเรียนแน่นอนและไม่มีกำหนดสถานที่เรียน การเรียนรู้เริ่มจากง่ายไปหายาก โดยมีแม่ พี่ ยาย หรือญาติใกล้ชิดเป็นผู้สอน ผู้เรียนรู้ซึ่งเป็นบุตรหลานจะเรียนด้วยการปฏิบัติจริง สังเกตและทดลองเอง การเรียนการสอนจะกระทำไปจนกระทั่งสามารถผลิตผลงานทำลายคาดลัวะ ได้จนเป็นที่พอใจ จึงจะถือว่าประสบผลสำเร็จ ต่อจากนั้นผู้ที่สนใจและมีความคาดหวังในอาชีพ จะปรับตัวศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมทั้งด้วยตนเองและเรียนรู้จากบุคคลอื่นหรือจากเครือข่าย ทั้งความรู้ในด้านการผลิตและการตลาดเมื่อมีการเรียนรู้ ความสามารถเพียงพอก็จึงทอผ้าเพื่อจำหน่ายขณะเดียวกัน เมื่อทอผ้าเพื่อจำหน่ายต้องศึกษาหาความรู้และทักษะเพิ่มเติมอยู่เสมอ เพื่อทันต่อยุคสมัยในปัจจุบัน ฉะนั้นจึงทำให้ลวดลายคาดลัวะที่สวยงามเป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่า

ค่อยปรับเปลี่ยนมากขึ้น แต่ชาวไร่ก็มีได้เปลี่ยนแปลงไปเสียทั้งหมด สตรีชาวไร่ยังคงอนุรักษ์ ลวดลายคาดลวดดั้งเดิมเอาไว้อยู่ กล่าวคือยังมีการทอผ้าแบบดั้งเดิมอยู่ถึงแม้ว่าผู้ที่ยังทอลวดลาย ดั้งเดิมอยู่จะมีอยู่ไม่มากนักในหมู่บ้านอยู่แต่สตรีลวดจำนวนมากก็ยังคงทอและเก็บผ้าชิ้นลวดลาย ดั้งเดิมเอาไว้สวมใส่ในโอกาสพิเศษของหมู่บ้านเช่น งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่และงานเลี้ยงปี ประจำปีของหมู่บ้าน ส่วนลวดลายผ้าทอแบบในยุคสมัยปัจจุบันสตรีชาวไร่ทอไว้ใช้ในการ สวมใส่ออกไปนอกหมู่บ้าน และไปทำไร่ ส่วนลวดลายแบบใหม่ที่ทอเพื่อจำหน่ายและให้ทันต่อ เวลาทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมและทันต่อความต้องการของผู้บริโภคในตลาดผ้าพื้นราบ

กระบวนการปรับเปลี่ยนลวดลายการทอผ้าของสตรีชาวไร่ ในบ้านเฮานั้นมีพัฒนาการมา อย่างต่อเนื่องและค่อยเป็นค่อยไป ด้วยความจำเป็นในบทบาทหน้าที่ของวิถีชีวิต ซึ่งถูกกำหนดโดย วัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนวิถีการดำรงชีวิตในสังคมเกษตรกรรมแบบดั้งเดิมนั่นเอง ในขณะที่ ความเปลี่ยนแปลงของสังคมหมู่บ้านภายใต้เงื่อนไขของสังคมภายนอกก็เกิดขึ้น ทำให้สตรีชาวไร่ ต้องเรียนรู้และปรับตัวเรื่องการทอผ้าโดยผ่านสถาบันครอบครัว เพื่อนบ้าน และผู้รู้ มีการสืบทอด ส่งต่อความรู้ความชำนาญตลอดจนความเชื่อต่าง ๆ อย่างสัมพันธ์กับการดำรงชีวิต ที่สอดคล้องกับ สภาพสังคมและเศรษฐกิจ ที่ได้พัฒนาสั่งสมสืบทอดจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่งตลอดเวลา สอดคล้องกับ แนวคิด ที่ว่ากระบวนการเรียนรู้มีรากฐานอยู่ที่ ประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่น ซึ่งไม่ได้แยก ระหว่าง การเรียนรู้กับวิถีชีวิต และสอดคล้องกับแนวคิด ที่ว่าสถานการณ์เกี่ยวกับหน้าที่การงาน งานอดิเรกหรือสถานการณ์ชีวิตในครอบครัว ชีวิตในชุมชน จะช่วยให้ผู้เรียนรู้ได้ปรับตัวเพื่อการ เรียนรู้ขึ้นเรื่อย ๆ

เมื่อกระแสของสังคมเริ่มเปลี่ยนแปลงและส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตแบบสังคม เกษตรกรรมดั้งเดิมในสังคมหมู่บ้านที่สตรีชาวไร่ เหล่านี้อาศัยอยู่ จากสังคมพออยู่พอกินและการ ดำรงชีวิตที่ต้องสืบทอดวัฒนธรรม กลายเป็นสังคมที่ต้องแข่งขัน โดยมีเงินตราเข้ามาเกี่ยวข้องกับวิถี ชีวิต การดำรงชีวิตแบบพออยู่พอกินเริ่มประสบกับปัญหา ทำให้สตรีชาวไร่เหล่านี้ต้องปรับตัวเพื่อให้ เข้ากับความเปลี่ยนแปลงของสังคมและหาทางออกให้กับปัญหาที่เกิดขึ้น โดยอาศัยกระบวนการ เรียนรู้หลายรูปแบบ ซึ่งพอที่จะวิเคราะห์ได้ว่าสตรีชาวไร่บ้านเฮาได้เรียนรู้ด้วยการมองเห็น ได้ยิน ได้ฟัง หรือได้กระทำในสิ่งที่เขาสนใจ ได้ทดลองปฏิบัติแล้วเกิดเป็นความรู้ขึ้น ชาวบ้านมี กระบวนการศึกษาและการแสวงหาทางออก เพื่อตอบสนองต่อปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ตลอดจนมี การปรับตัวให้เข้ากับกระแสความเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมจากภายนอกที่ เป็นไปอย่างรวดเร็วและซับซ้อนได้ กระบวนการทอผ้าและลักษณะลวดลายผ้าทอได้ในปัจจุบัน จึงได้รับการปรับตัวเพื่อการแก้ปัญหาดังกล่าว แม้จะไม่มากนักแต่ก็สามารถพัฒนาปรับตัวของมัน เองได้ โดยไม่ต้องผ่านระบบโรงเรียนแบบชาวพื้นราบ

รูปแบบการเปลี่ยนแปลงลวดลายผ้าทอของสตรีลัวะบ้านเฮาะ มีการเปลี่ยนแปลงลวดลายผ้าทอไปในทางที่ดีขึ้นเพื่อผลในด้านเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดแรงผลักดันในที่ต้องการแก้ไขปัญหาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและครอบครัว เศรษฐกิจจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของชาวเขาเผ่าลัวะ จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆตามมารวมถึงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและลวดลายผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่าเพื่อความอยู่รอดของชุมชนและครอบครัวตนเองนั่นเอง เราจึงเห็นได้ว่าการเรียนรู้ของสตรีลัวะเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์ เชื่อมโยงและสอดคล้องกับสถานการณ์ที่อยู่รอบตัวทั้งภายในและภายนอกชุมชน ที่สามารถต่อยอดความรู้เดิมได้ทันทีและสามารถตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจได้อย่างต่อเนื่องตลอดมา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1. ผู้นำหมู่บ้านเฮาะควรเสนอให้มีการอนุรักษ์ป่าไม้เพื่อรักษาไม้ยืนต้นที่นำมาเป็นวัสดุในการใช้เป็นสีย้อมผ้า
2. ปรับบทบาทของหน่วยงานทางการศึกษาที่อยู่ในท้องถิ่นให้ทำหน้าที่ด้านการวิจัยพัฒนา เพื่อค้นหาแหล่งความรู้ และเป็นตัวกลางในการเผยแพร่ข้อมูลด้านการศึกษา อาชีพ

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับพืชที่ชาวลัวะนำมาใช้ในการทำสีย้อมผ้า ในด้านการอนุรักษ์เผยแพร่การกระจายพันธุ์
2. ควรมีการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับการทอผ้าของชาวลัวะบ้านเฮาะ เพื่อให้ชนรุ่นต่อไปได้เรียนรู้และสืบทอดงานด้านนี้ต่อไป